

Esra SEZER^{1,2}

Orcid: 0000-0002-5310-2575

Hülya KAYA³

Orcid: 0000-0001-6769-7613

¹İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Hemşirelikte Eğitim Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, İstanbul, Türkiye.

² Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye

³ Bezmialem Vakıf Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye.

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Esra SEZER

esracapanoglusezer@gmail.com

Anahtar Sözcükler: Etik eğitimi; hemşirelik öğrencileri; etik; eğitim.

Keywords: Ethics education; nursing students; ethics; education

Hemşirelikte Etik Eğitime Yönelik İhtiyaç Analizi: Sistematik Bir İnceleme

Needs Analysis for Ethics Education in Nursing: A Systematic Review

*Araştırma, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Hemşirelikte Eğitim Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam eden Esra Sezer'in doktora tez çalışmasının ilk aşamasıdır.

Gönderilme Tarihi: 25 Ocak 2023

Kabul Tarihi: 8 Aralık 2023

ÖZ

Amaç: Hemşirelikte etik eğitimi ile ilgili yapılmış çalışmaların öğretim tasarımı, eğitim içerikleri, kullanılan yöntem ve teknikleri boyutuyla sistematik bir şekilde incelemektir.

Yöntem: Bu sistematik derleme, 'Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA)' yönergeleri izlenerek ana bilimsel veri tabanlarında son on yılda yayınlanan makaleler incelenerek gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Bu araştırma, tam metnine ulaşılabilen 2199 makaleden hemşirelikte etik eğitime odaklanan ve kriterleri karşılayan 44 çalışma ile tamamlanmıştır. Bu çalışmaların analizi sonucu, etik eğitiminin içeriği ve etik eğitiminde kullanılan öğretim yöntemleri ve teknikleri olarak iki ana tema belirlenmiştir. Etik eğitiminde kullanılan öğretim yöntemleri ve teknikleri ana teması dört alt tema altında incelenmiştir. İncelenen çalışmalara göre, etik eğitim içeriğinin hazırlanmasında etik kurallar ve ulusal yeterlikler çerçevesi gibi önemli faktörler dikkate alınarak, hemşirelik alanında sıkça karşılaşılan etik çatışmalar ve ikilemler ele alınmalıdır. Ayrıca, bu eğitim içeriğinin aktarılmasında web tabanlı eğitim, harmanlanmış öğrenme, vaka çalışmaları, simülasyon ve meslekler arası eğitim gibi çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmalıdır.

Sonuç: Etik eğitiminin, hemşirelik mesleğinin merkezinde yer almasına ve hemşireleri etkileyen etik konulara çok önem verilmesine rağmen, hemşirelikte etik eğitime odaklanan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Hemşirelik bakımında etik sorunların çözümüne katkıda bulunacak hemşirelikte etik eğitimi konusunda kanıtla dayalı çalışmaların yapılması önerilmektedir.

ABSTRACT

Objective: To systematically examine the studies on ethics education in nursing in terms of instructional design, educational content, and methods and techniques used.

Methods: This systematic review was carried out by examining the articles published in the main scientific databases in the last ten years, following 'Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA)'

Results: The research was completed with 44 studies focusing on ethics education in nursing and meeting the criteria, out of 2199 articles whose full text could be accessed. As a result of the analysis of the studies, two main themes were determined as the content of ethics education and the teaching methods and techniques used in ethics education. The main theme of teaching methods and techniques used in ethics education was examined under four sub-themes. In the studies, it has been determined that ethical conflicts and ethical dilemmas encountered in nursing are included in the content of ethics education, taking into account the ethical codes and national competencies framework, and attention is drawn to web-based education, blended learning, case studies, simulation and interprofessional education in teaching methods and techniques.

Conclusion: Although ethics education is at the center of the nursing profession and ethical issues affecting nurses are given great importance, there are limited studies focusing on ethics education in nursing. It is recommended to conduct evidence-based studies on ethics education in nursing that will contribute to the solution of ethical problems in nursing care.

Kaynak Gösterimi: Sezer, E., Kaya, H. (2024). Covid-19 Hemşirelikte Etik Eğitime Yönelik İhtiyaç Analizi: Sistematik Bir İnceleme. *EGEHFD*, 40(3), 457-472. Doi: 10.53490/egehemsire.1242065

How to cite: Sezer, E., Kaya, H. (2024). Needs Analysis for Ethics Education in Nursing: A Systematic Review. *JEUNF*, 40(3), 457-472. Doi: 10.53490/egehemsire.1242065

GİRİŞ

Hemşireler mesleki yaşamları boyunca hastaların bakımında karmaşık durumlarla karşılaşmakta ve bu durumlarda hemşirelerin etik kararlar vermesi gerekmektedir (Lechasseur, Caux, Dollé ve Legault, 2018). Hemşirelerin bu sorunlarla başa çıkabilmesi, etik kararlar verebilmesi için etik açıdan duyarlı olması ve etik yeterliklere sahip olması gerekir (Gül, Genç Kuzuca ve Yalım, 2016). Hemşirelerin bu yeterlikleri kazanması mesleki eğitimleri sırasında etik eğitimi ile mümkündür. Bu nedenle hemşirelikte etik eğitiminin öğrencilerin etik yeterliklerini ve etik karar verme becerilerini geliştirecek şekilde planlanması önemlidir.

Hemşirelerin mesleki uygulamalarında karşılaşabilecekleri etik ikilemler konusunda karar vermelerine yardımcı olacak mesleki etik kodlar bulunmaktadır. Mesleki etik kodlar ilk kez 1953 yılında Uluslararası Hemşireler Konseyi (International Council of Nurses-ICN) tarafından hazırlanan bir raporda yayımlanmıştır. Bu rapor daha sonra mesleki değişimler ve gelişmeler doğrultusunda 1982, 2015 ve en son 2021 yılında yenilenmiştir (International Council of Nurses, 2021). Mesleki dinamikler doğrultusunda hemşirelik etik kodların önemi giderek artmış ve hemşirelik eğitiminde etik eğitime yer verilmesi kaçınılmaz olmuştur. Ancak Türkiye’de hemşirelik eğitimi programları incelendiğinde etik eğitimle ilgili farklı uygulamaların olduğu dikkat çekmektedir (Akbaş, Tuncer ve Kadioğlu, 2014; Çetinkaya, 2020; Demir Karabulut, Yalım ve Şahinoğlu, 2021; Görgülü ve Dinç, 2016). Bu konuyla ilgili sistematik inceleme, hemşirelikte etik eğitime ilişkin uygulamaları ve ihtiyaçları ortaya koyma açısından önemlidir. Bu nedenle, bu çalışma hemşirelikte etik eğitimi ile ilgili yapılmış çalışmaları öğretim tasarımı, eğitim içerikleri ve kullanılan yöntem ve teknikleri boyutuyla sistematik bir şekilde incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Bu çalışma sistematik derleme türünde, PRISMA 2020 (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) rehberi doğrultusunda yapılmıştır (Page ve diğerleri, 2021).

Evren ve Örneklem

Çalışmada 2012-2022 tarihleri arasındaki yapılan çalışmalara odaklanarak PubMed, CINAHL (EBSCOhost), Web of Science, ERIC, Scopus, TR Dizin veri tabanlarında tarama yapılmıştır. Bu veri tabanları sağlık, hemşirelik ve hemşirelik eğitime yönelik literatürün önemli bir kısmına sahip olmaları nedeniyle seçilmiştir. Çalışmanın İngilizce anahtar kelimeleri The Medical Subject Headings (MeSH)’e göre, Türkçe anahtar kelimeleri Türkiye Bilim Terimleri’ne göre belirlenmiştir. Uluslararası ve ulusal veri tabanlarında Türkçe ve İngilizce tarama yapılmıştır. Ulusal veri tabanlarında “hemşirelikte etik”, “hemşirelikte etik eğitimi”, “hemşirelik etiği”, “hemşirelik” ve “etik eğitimi” anahtar kelimeleri ile yapılmıştır. Uluslararası veri tabanlarında "nursing ethics" "nursing ethics education" "nursing" "ethics" ve "ethics education" anahtar kelimeleri ile arama yapılmıştır. Ayrıca "ahlak" ve "değer" kelimeleri "etik" kelimesi yerine kullanılabildiği için nedeniyle anahtar kelimeler olarak eklenmiştir. Aynı şekilde İngilizce anahtar kelimelere “morals” ve “values” kelimeleri eklenmiştir (Tablo 1). İlk arama Ocak 2022’de, son arama Haziran 2022’ yapılmıştır.

Veri Toplama

Çalışmaya dahil edilme kriterleri

- Hemşirelikte etik eğitimi ile ilgili konuları ele alan çalışmalar;
- Bilimsel hakemli bir dergide İngilizce veya Türkçe olarak yayınlanan çalışmalar;
- Başlık ve özetinde belirlenen anahtar kelimelerle uyumlu olan çalışmalar;
- Tam metnine ulaşılan çalışmalar.

Çalışmadan dışlanma kriterleri

- 2012’den önce yayınlanan çalışmalar;
- Tezler, kurumsal raporlar, indekslenmemiş dergi veya kitaplardan alınan metinler;
- İnsan hakları, araştırma etiği gibi hemşirelik ve etik eğitiminden farklı konulara odaklanan çalışmalar.

Tarama sonucunda; Pubmed: 1973, ERIC:185, Web of Science:1620, EBSCO: 629, Scopus: 829, TR Dizin: 75 olmak üzere toplam 5311 çalışma bulunmuştur. Bu tarama sonuçları tam metin olarak ulaşılabilen makaleler olarak sınırlandırıldığında 2199 makale kalmıştır. Daha sonra bu çalışmalar bibliyografik yönetim

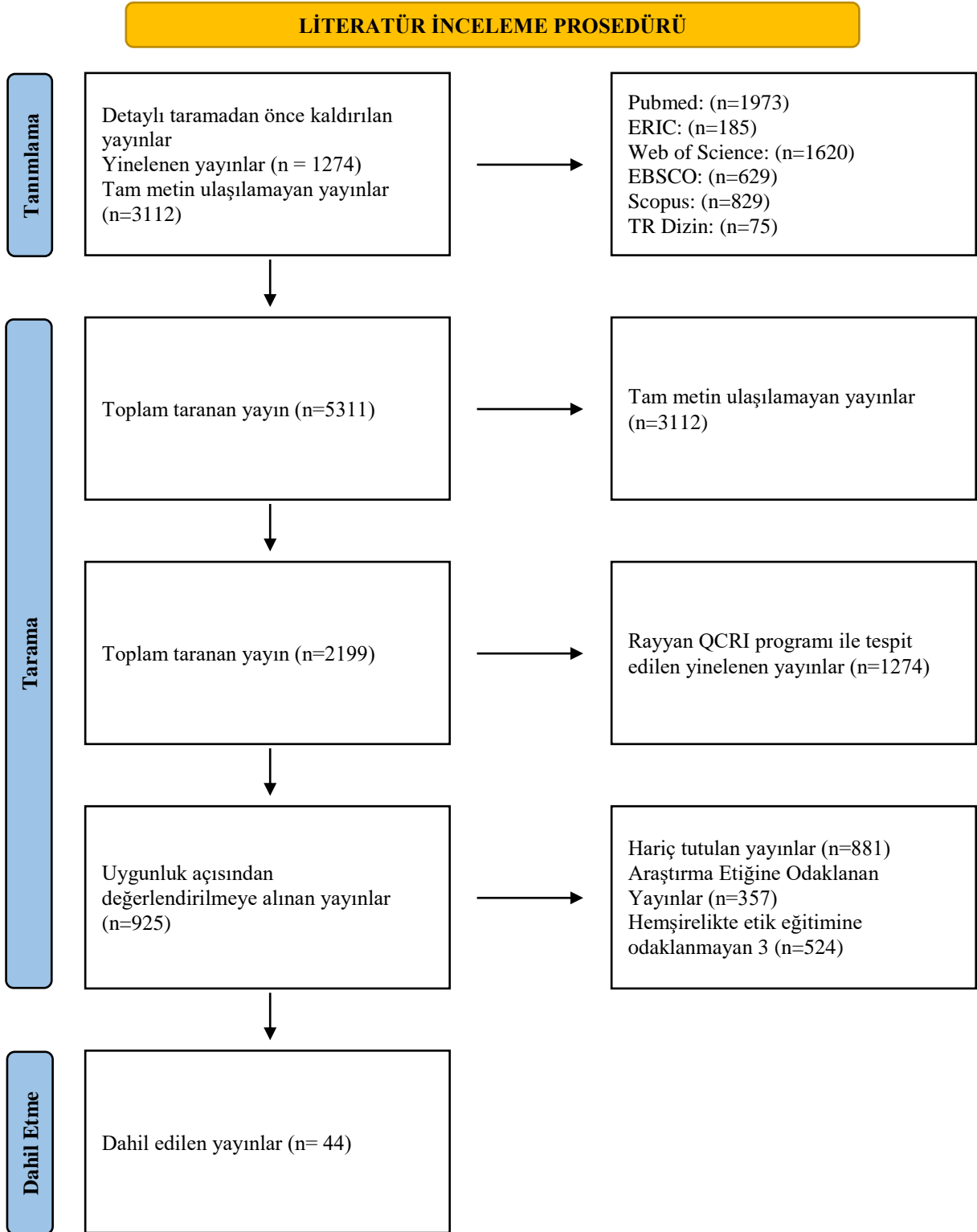
programlarından olan Mendeley'e aktarılmıştır ve oradan da sistematik derlemelerde bulunan makalelerin incelenmesinde kullanılan web tabanlı bir araç olan Rayyan QCRI'ye aktarılmıştır (Ouzzani, Hammady, Fedorowicz ve Elmagarmid, 2016). Tekrarlanmış olan 1274 yayın tespit edilmiş ve 925 makale incelemeye alınmıştır.

Tablo 1. Anahtar Kelimeler ve Arama Stratejisi

Anahtar Kelimeler	Veri Tabanları-Makale Sayısı
#1 Nursing Student OR Students OR Nursing #2 Ethics OR Morals OR Values #3 Nursing Ethics Education OR Ethics Education OR Nursing Ethics #4 # 1 AND # 2 AND # 3	PubMed: (n=1973)
	ERIC: (n=185)
	Web of Science: (n=1620)
	EBSCO: (n=629)
	Scopus: (n=829)
#1 Hemşirelik Öğrencisi VEYA Öğrenciler VEYA Hemşirelik #2 Etik VEYA Ahlak VEYA Değer #3 Hemşirelikte Etiği Eğitimi VEYA Etik Eğitimi VEYA Hemşirelik Etiği #4 # 1 VE # 2 VE # 3	TR Dizin: (n=75)

Verilerin Değerlendirilmesi

İncelemeye alınan 925 makalenin, dahil edilme kriterleri doğrultusunda incelenmesi için araştırmacılar tarafından başlık ve özetleri okunmuştur. Kriterlere uymayan ve hemşirelikte etik eğitime odaklanmayan 881 çalışma çıkarılmış, kriterleri karşılayan 44 çalışma araştırmaya alınmıştır. Literatür inceleme süreci Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Akış Şeması PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses)

Araştırmanın Etik Yönü

Bu sistematik derlemeye dahil edilen araştırmalar erişime açık olan elektronik veri tabanlarından alındığı için etik izin gerektirmemiştir.

BULGULAR

Çalışmaya dahil edilen 44 çalışmanın yıllara göre dağılımı; 2022 yılından 9, 2021 yılından 6, 2020 yılından 3, 2019 yılından 6, 2018 yılından 4, 2017 yılından 3, 2016 yılından 3, 2015 yılından 3, 2014 yılından 3, 2013 yılından 3, 2012 yılında 1 şeklindedir. Bu çalışmalarda yarı deneysel çalışma 11, randomize kontrollü deneysel çalışma 4, nitel çalışma 6, karma yöntem çalışma 3, tanımlayıcı çalışma 3, diğer çalışmalar derleme, içerik analizi, eğitim programı geliştirme şeklindedir. Çalışmaların yazar, tarih, ülke, amaç, tasarım, veri toplama, analiz ve önemli bulguları Tablo 2’de sunulmuştur.

Hemşirelikte etik eğitim ile ilgili ana temaları belirlemek için tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Makalelerin incelemesi sonucunda etik eğitiminin içeriği ve etik eğitiminde kullanılan öğretim yöntemleri ve teknikleri olarak iki ana tema belirlenmiştir. Bu ana temaların altında alt temalar başlık olarak belirtilmiştir.

Etik Eğitimi İçeriğine Yönelik Bulguları

Etik eğitimi içeriğinde, hemşirelik öğrencilerin daha önce farkında olmadıkları etik sorunlara dikkatlerini çekmek bu gibi etik sorunlarla karşılaştığında nasıl tepki vereceğini etkileyebilir. Ayrıca farklı ders ve içeriklerde etik konusuna yer verilmesi öğrencilere farklı öğrenme koşulları da yaratacaktır. Etik eğitim içeriği ile ilgili iki alt tema belirlendi: (1) Hemşirelerin yaşadığı etik sorunlar ve (2) Başka ders içerikleriyle etkileşim.

Hemşirelerin yaşadığı etik sorunlar

Çalışmalarda özellikle Türkiye’de etik ders içeriklerinin, uluslararası hemşirelik etik kodları ve ulusal yeterlilikler çerçevesine göre düzenlenmesi (Çetinkaya, 2020), etik dersi için çekirdek bir müfredatın oluşturulması, içerikte özellikle hemşirelerin yaşadıkları etik sorunların ele alınması gerektiği ifade edilmiştir (Demir Karabulut, Yalım ve Şahinoğlu, 2021). Klinik uygulamalar sırasında karşılaşılma olasılığı yüksek olan etik sorunların etik dersinin içeriğine entegre edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Hoskins, Grady ve Ulrich, 2018). Etik ilkeler etik eğitiminde yararlı olmakla birlikte tek başına yeterli değildir. Bu nedenle etik eğitimin içerisinde etik çatışmaların, etik ikilemlerin ele alınması öğrencilerin etik zorluklarla baş etmesini kolaylaştıracaktır (Kalaitzidis ve Schmitz, 2012).

Başka ders içerikleri ile etkileşim

Hemşirelik müfredatında zorunlu etik dersinin olması, ancak etik konuların tek bir ders ile sınırlandırılmaması, tüm derslere ve uygulamalara entegrasyonunun sağlanması gerektiği belirtilmiştir (Koirala, Davidson ve Rushton, 2022).

Öğrencilerin çağdaş hemşirelik uygulamalarındaki etik kaygıları daha iyi yorumlaması hem mikro hem de makro düzeyde etik konular hakkında fikir sahibi olmaları için biyoetik konularının da eğitime dahil edilmesi gerektiği önerilmektedir (Martins, Santos ve Duarte, 2020). Özellikle son yıllarda hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıklarını ve etik karar verme becerilerini geliştirecek etik eğitim içeriğinin oluşturulması daha çok gündeme gelmiştir. Öğrencilerin alternatif eylem biçimlerini değerlendirmesi ve her eylem ile ilgili tüm bireyleri nasıl etkileyebileceğinin farkında olmasını sağlayacak içeriklerin oluşturulması gerekmektedir (Jasemi, Goli, Zabihi ve Khalkhali, 2021; Yeom, Ahn ve Kim, 2017).

Etik Eğitimi Öğretim Yöntem ve Tekniklerine Yönelik Bulgular

Etik eğitiminde farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması, öğrencilerin etik konulara ilişkin yorum yapmasını ve önceki bilgileriyle etik konusunu ilişkilendirebilmesini sağlayacaktır. Araştırmaya dahil edilen çalışmalar incelendiğinde etik eğitimi öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin dört alt tema belirlendi: (1) Vaka Çalışmaları, (2) Web Tabanlı Eğitimler ve Harmanlanmış Öğrenme, (3) Simülasyon Uygulamaları ve (4) Meslekler Arası Eğitim.

Tablo 2. Sistematik Derlemeye Dahil Edilen Çalışmaların Özellikleri

Referanslar ve Ülke	Tasarım	Amaç	Katılımcılar	Önemli bulgular
(Jasemi, Goli, Zabihi ve Khalkhali, 2022) İran	Yarı deneysel	Hemşirelik etiği eğitiminde rol oynama ve anlatım yöntemlerinin kullanılmasının hemşirelik öğrencilerinin Etik Duyarlılığı ve Etik Performansı üzerindeki etkisini karşılaştırmak	114 hemşirelik öğrencisi	Eğitimden hemen ve iki ay sonra iki grup arasında etik duyarlılık ve etik performans ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Rol oynama grubundaki etik duyarlılık ve etik performans puan ortalamalarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.
(Ertuğrul, Arslan, Ayık ve Özden, 2022) Türkiye	Randomize kontrollü çalışma	Etik laboratuvar programının hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılıkları ve mesleki değerleri üzerindeki etkilerini araştırmak.	100 hemşirelik öğrencisi	Girişim grubunda yer alan öğrencilerin ahlaki duyarlılık ortalamasının (82.66 ± 12.57), etik laboratuvar programı sonrasında kontrol grubu ortalamasından (85.64 ± 16.83) düşük olduğu; ancak, farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur.
(Rashidi, Ashktorab ve Birjandi, 2022) İran	Yarı deneysel	Şiir temelli etik eğitiminin hemşirelerin ahlaki duyarlılığı üzerindeki etkisini incelemek.	108 hemşire	Şiir okuyan grupta toplam ahlaki duyarlılık ortalama puanının, kitapçık ile bilgilendirilenlere göre önemli ölçüde daha yüksek ve kontrol grubuna göre önemli ölçüde daha yüksek bulunmuştur.
(Nichols, Trimble ve Stebbings, 2022) Birleşik Krallık	Nitel	Hemşirelik, ebellek ve hukuk öğrencileri arasında senaryo temelli, meslekler arası eğitim oturumlarının etik eğitiminde kullanımını tartışmak.	Hemşirelik, ebellek ve hukuk öğrencilerinden karma 13 kişilik eğitim grubu, 3 öğrenci 3 akademisyen ile yarı yapılandırılmış görüşme	Senaryo temelli mesleklerarası oturumların, teoriğin pratikte uygulanmasına ilişkin yarar sağladığı, öğrencilerde sağlık hukuku ve etiğe ilişkin bilgi ve tutum geliştirilmesinde etkili olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.
(Zhen ve diğerleri, 2022) Çin	Karma Yöntem	Hemşirelik etiğine yönelik tasarlanan çevrimiçi bir öğrenme platformunun hemşirelerin etik karar verme ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirme üzerindeki etkisini incelemek.	Çalışma grubunda: 30, kontrol grubunda: 43 derinlemesine görüşmede 20 hemşire	Hemşirelik kararları ile ilgili yargı ölçeğinde çalışma grubu kontrol grubuna göre daha yüksek puan aldığı saptanmıştır. Eleştirel düşünme eğilimi envanter ölçeği, analitiklik, sistematiklik, eleştirel düşünme özgüveni, meraklılık olmak üzere dört boyutta ve toplam puanda kontrol grubuna göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur.
(Nesime ve Belgin, 2022) Türkiye	Randomize kontrollü çalışma	Savunuculuk eğitiminin sosyal adalet savunuculuğu ve etik duyarlılık üzerindeki etkilerini belirlemek.	80 hemşirelik lisans öğrencisi	Deneysel grubunun son test puanı, ön test puanından ve kontrol grubunun “sosyal adalet savunuculuğu ölçeği” ve “ahlaki duyarlılık anketi” son test puanından önemli ölçüde yüksek bulunmuştur. Savunuculuk eğitim programı deney grubunun sosyal adalet savunuculuğu bilgi, tutum ve becerileri ile etik duyarlılığını artırdığı saptanmıştır.
(Robichaux ve diğerleri, 2022) ABD	Teorik inceleme	Hemşirelikte etik eğitiminin durumunu ortaya koymak.	-	Tüm hemşirelik uygulamalarında, günlük sorunlardan önemli çatışmalara kadar uzanan bir süreklilik üzerinde etik etkilerin her alanda olduğunu ortaya koymuştur.
(Koirala ve diğerleri, 2022) ABD	Kesitsel karma Yöntem	5 yıllık bir süre boyunca hemşirelikte etik alanında değişiklikleri uzunlamasına inceleyerek eğitim, uygulama, araştırma	Hemşirelik Etiği Zirvesi’ne katılan 20 etik uzmanı hemşire, 9 stratejik ortak ve 6	Etik eğitimi teşvik etme (%84), burslara katkıda bulunulması (%74), etik uygulamalar için sürdürülebilir bir ortam yaratılması (%63) ve hemşirelik etiği alanında yeni girişimler geliştirilmesi (%58) önerilmiştir.

		ve politika için öneriler geliştirmek.	iş birliği yapan ortak kuruluş temsilciler.	
(Pai, Hwu, Lu ve Yen, 2022) Tayvan	Randomize kontrollü çalışma	Hemşirelik öğrencilerinde etik karar verme eğitim programının etik karar verme ve iletişim öz-yeterlilik üzerindeki etkisini incelemek.	101 hemşirelik öğrencisi	Etik karar verme eğitiminin öğrencilerin hastalarla iletişim kurma konusundaki güvenini artırabileceğini ve öğrencilerin daha karmaşık etik karar vermelerini geliştirmeye yardımcı olabileceği ortaya konulmuştur.
(Tanaka ve Tezuka, 2021) Japonya	İçerik analizi	Geleneksel etik derslerin ötesine geçen eğitim formatlarını incelemek için hemşirelik etiği eğitimi kapsamlı bir şekilde incelemek.	-	Birleşik web (yani İnternet) ve ders, web tabanlı kendi kendine çalışma, simülasyon, grupla öğrenme ve etik sorunları analiz etme yöntemleri belirlenmiş. Bu eğitim girişimleri, hemşirelik öğrencilerinin müdahale sonrası bilgi, eleştirel düşünme ve etik duyarlılıklarında önemli farklılıklar sağlamıştır.
(Kucukkelepce, Dinc ve Elcin, 2021) Türkiye	Nitel	Sınıf içi vaka analizi ve standart hasta uygulaması ile etik eğitimi alan öğrencilerin görüş, öneri ve düşüncelerini araştırmak.	86 hemşirelik öğrencisi	Öğrenciler her iki öğretim yönteminin de etik eğitiminde faydalı olduğunu; konuyu daha iyi anladıklarını, çok yönlü düşünme becerileri kazandıklarını ve etik sorunlara karşı farkındalıklarının arttığını ifade etmiştir.
(Tural Büyük ve Ünalı Baydın, 2021) Türkiye	Kesitsel, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı	Hemşirelik öğrencilerinde etik eğitiminde kullanılan vaka analizi yönteminin etik duyarlılıklarına etkisini belirlemek.	131 hemşirelik öğrencisi	Öğrencilerin klinik uygulamalarda çeşitli etik sorunlar ile karşılaştıkları, etik eğitimi duyarlılık seviyeleri orta düzeyde iken, eğitim sonrasında arttığı ve etik eğitimi etl değerlendirdikleri saptanmıştır.
(Honkavuo, 2021) Norveç	Nitel	Hemşirelik eğitiminde etik simülasyon anlayışını derinleştirmek.	Hemşirelik eğitiminde etik simülasyonuna katılan 6 öğrenci	Aktif bir öğrenme yöntemi olarak kabul edilen etik simülasyonunun, hemşirelik öğrencilerinin mesleki gelişimini ve etik yeterlilik seviyesini arttırdığı ifade edilmiştir. Etik simülasyonu, hemşirelik öğrencilerini keşfetmeye, iş birliğine, diyaloga ve ekip çalışmasına teşvik ettiği belirtilmiştir.
(Seidlein, Hannich, Nowak ve Salloch, 2022) Almanya	Deneysel çalışma	Sağlık Hizmetleri Etiği meslekler arası dersinin uygulanmasının sınırlılıkları ve olanakları ortaya koymak.	21 tıp öğrencisi ve 44 hemşirelik öğrencisi	Sağlık hizmetleri etiği dersinin tıp ve hemşirelik eğitimi programlarıyla örtüştüğü için ortak ders olarak sürdürülmesinin yararlı olacağı ifade edilmiştir.
(Demir Karabulut ve diğerleri, 2021) Türkiye	Betimsel tipte niceliksel bir çalışma	Hemşirelik lisans programında yer alan etik konularına veya dersine ilişkin mevcut durumu ortaya çıkarmak ve etik eğitimi ile ilgili önerilerini değerlendirmek.	200 hemşirelik eğitimcisi	Hemşirelerin yaşadıkları etik sorunların temel alınarak hemşirelik etik eğitime yönelik çekirdek müfredatın oluşturulması, ayrı bir ders olarak yer almasıyla birlikte hemşirelik alanının diğer ders konularına da entegre edilmesinin ve özellikle de klinik uygulamalarda etik eğitime devam edilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.
(Lee, Choi, Kim ve Min, 2020) Kore	Nitel	Hemşirelik öğrencilerinin dört konu yöntemini kullanarak hemşirelik etiği eğitimine vaka merkezli yaklaşıma bakış açılarını ve deneyimlerini belirlemek.	10 hemşirelik öğrencisi	Dört konu yöntemi ile yapılan vaka merkezli çalışmaların hemşirelik öğrencileri için yararlı olabileceği gösterilmiş. Bu yöntemin yapılandırılmış çerçevesi sayesinde öğrenciler vakaları daha iyi anlayıp analiz ettiklerini ifade etmiştir.
(Martins ve diğerleri,	Ön-son test-	Hemşirelikte biyoetik eğitiminin,	122 Hemşirelik öğrencisi	Hemşirelik öğrencilerinin istatistiksel olarak anlamlı olmasa da ahlaki yeterliklerinde

2020) Portekiz	tasarım çalışması	hemşirelik öğrencilerinin ahlaki yeterlilik düzeylerini ve üç etik ikilem hakkındaki görüşlerini etkileyip etkilemediğini belirlemek.		artış olduğu saptanmıştır. Her ikilem için performansla ilgili olarak, öğrenciler işçi ve hakim ikilemlerinde performansta bir artış ve doktor ikileminde performansta keskin bir düşüş göstermiştir.
(Çetinkaya, 2020) Türkiye	Tanımlayıcı	Türkiye'de hemşirelik lisans programlarında öğretilen etik kuralları belirlemek	-	Etik ile ilgili derslerin daha çok 'Hemşirelik Tarihi ve Deontoloji' ve 'Hemşirelikte Etik' adına sahip olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin etik dersinden önce klinik uygulamaya başladıkları, anlatım ve vaka analizi yöntemlerinin sıklıkla kullanılan öğretim yöntemleri olduğu, ders içeriklerinin Ulusal Hemşirelik Çekirdek Müfredatı ile karşılaştırıldığında eksiklikler gösterdiği belirlenmiştir.
(Maddineshat, Yousefzadeh, Mohseni, Maghsoudi ve Ghaffari, 2019) İran	Tek grup ön test-son test tasarımı	Oyun kullanarak hemşirelik öğrencilerine etik öğretimi için bir yöntem geliştirmek.	30 hemşirelik öğrencisi	Oyun oynamanın, hemşirelik öğrencilerinin mesleki ortamlarında etik konulara karşı daha duyarlı olmalarını sağladığı, ahlaki duyarlılığı geliştirmede yararlı bir yaklaşım olduğu bulunmuştur.
(Kim ve Park, 2019) Kore	Yarı deneysel	Münazaraya dayalı etik eğitimi ile anlatım yöntemi ile etik eğitiminin hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılık ve ahlaki yargılarına etkisini karşılaştırmak.	64 son sınıf hemşirelik öğrencisi	Münazara grubundaki öğrencilerde idealist ahlaki yargıda ve gerçekçi ahlaki yargıda önemli bir gelişme sağladığı saptanmıştır. Ancak, iki grup arasında ahlaki duyarlılık açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.
(Namadi, Hemmati-Maslakpak, Moradi ve Ghasemzadeh, 2019) İran	Yarı deneysel	Hemşirelik öğrencilerine vaka temelli öğrenme yöntemiyle anlatılan etik eğitiminin ahlaki muhakeme üzerindeki etkilerini incelemek.	73 hemşirelik öğrencisi	Vaka temelli öğrenmenin hemşirelik etiği eğitiminin hemşirelik öğrencilerinin ahlaki muhakeme üzerindeki etkili bir yöntem olduğu gösterilmiştir.
(Greco ve diğerleri, 2019) ABD	Yarı deneysel	Yüksek doğrulukta çoklu kazazedeli bir afet simülasyonunun hemşirelik öğrencilerinin etik karar verme güveni üzerindeki etkiyi incelemek.	90 hemşirelik öğrencisi	Ön ve son test sonuçlarının karşılaştırmalı değerlendirmesi, öğrencilerin etik karar verme puanlarında önemli bir artış olduğunu göstermiştir. Öğrencilerin etik karar vermelerini sağlamada etkili eğitim yaklaşımı olduğu gösterilmiştir.
(Khatiban, Falahan, Amini, Farahanchi ve Soltanian, 2019) İran	Yarı deneysel	Etik eğitiminde probleme dayalı öğrenme ve sözlü anlatıma dayalı yöntemlerin etik karar verme üzerindeki etkinliğini karşılaştırmak.	66 hemşirelik öğrencisi	Probleme dayalı öğrenmede etik karar verme puan ortalamalarında önemli bir gelişme olduğu gözlemlenmiştir. Her iki grupta eğitimden hemen sonra ve 1 ay sonra ahlaki muhakeme puanları yükselse de, değişim sadece probleme dayalı öğrenme grubunda anlamlı bulunmuştur.
(Zhang, Zhao, Zeng, Xu ve Wen, 2019) Çin	Yarı deneysel	Lisans öğrencilerinde araştırma-inceleme yoluyla öğretim ve sunuş yoluyla öğretim yaklaşımının hemşirelik etiği eğitimine etkisini karşılaştırmak.	97 hemşirelik öğrencisi	Eğitimden sonra her iki grupta, bu 5 senaryoda ($p < 0,001$) müdahale öncesi ile karşılaştırıldığında önemli ölçüde etkili olduğu saptanmıştır.
(Hoskins ve diğerleri, 2018)	İçerik analizi	Hemşirelikte etik eğitiminin önemini tartışmak, hemşirelik müfredatındaki etik	-	Akreditasyon kuruluşlarıyla yapılan iş birlikleri, akademik ortamlarda geliştirilmiş etik içeriğin uygulanmasına yardımcı olabileceği belirtilmiştir. En etkili pedagojik

		eğitimindeki boşlukları belirlemek ve etik müfredatındaki belirli konuları gözden geçirmek.		stratejiler ve temel içerik alanları hakkında araştırma yapmak için biyoetikçiler ve hemşire liderlerinden oluşan bir çalışma gruplarının oluşturulması önerilmiştir.
(Díaz Agea ve diğerleri, 2018b) İspanya	Nitel	Simülasyonlar yoluyla öğrencilerin etik öğrenme sürecine ilişkin algılarını analiz etmek ve hemşirelik öğrencilerinin karar verme sürecini bilgilendiren temel çerçeveleri tanımlamak.	30 hemşirelik öğrencisi	Klinik simülasyonlar, etik ikilemler içeren durumların yaşanmasına ve bu durumların yansıtılmasına olanak sağlamıştır. Öğrenciler, etik ikilemlerin simülasyonunun hastalar için bütüncül bakımı desteklediğini ve bu tür öğrenmenin eğlenceli, aydınlatıcı, pratik ve gerçek hayata uygulanabilir olduğunu ifade etmiştir.
(Torabizadeh, Homayuni ve Moattari, 2018) İran	Yarı deneysel	Sokratik sorgulamanın hemşirelik öğrencilerinin ahlaki muhakemelerine etkisini değerlendirmek.	103 hemşirelik öğrencisi	Sokratik sorgulamanın öğrencilerin ahlaki muhakemelerini geliştirmede etkili olduğu saptanmıştır.
(Tsuruwaka ve Asahara, 2018) Japonya	Nitel tanımlayıcı	Hemşirelik etiği eğitimi için bir strateji olarak anlatı yazımının etkinliğini araştırmak.	86 hemşirelik öğrencisi	Bu yaklaşım, lisansüstü öğrencilerinin kendi düşünce eğilimlerini, hastalara yönelik tutum ve yaklaşımlarını tam olarak tanımlarını sağlamıştır. Bulgular, hemşirelik etiği eğitiminde öyküleyici yazmanın kullanılmasının, sağlık hizmetlerinde günlük etik hakkında düşünmeyi teşvik ettiğini ve bunun da etik uygulamaya yol açabileceği anlamına geldiğini göstermiştir.
(Donnelly ve diğerleri, 2017) ABD	Yarı deneysel çalışma	Etik simülasyonunun, hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik etiği ilkeleri bilgisini didaktik formatta göre artırıp artırmadığını belirlemek.	145 hemşirelik öğrencisi	Hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik etiği ilkeleri bilgisi ön teste göre önemli ölçüde arttığı (p=.002); ancak deney ve kontrol gruplarının bilgi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur (p= 13).
(H. Yeom, Ahn, ethics ve 2017, 2017) Kore	Tek gruplu ön ve son test tasarımı	Hemşirelik etiği eğitiminin Kore'deki hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılık ve eleştirel düşünme eğilimleri üzerindeki etkilerini incelemek.	70 hemşirelik lisans öğrencisi	Eğitim sonrası, ahlaki duyarlılık alt boyutu olan hasta odaklı bakım ve eleştirel düşünme eğiliminin alt boyutu olan meraklılık düzeylerinde anlamlı bir gelişme saptanmıştır. Eğitim öncesi ve sonrası ahlaki duyarlılık ve eleştirel düşünme eğilimi arasında önemli pozitif korelasyonlar saptanmıştır.
(Krautscheid, Luebbering ve Krautscheid, 2017)	Tanımlayıcı, kesitsel	Yüksek geçerlikli simülasyon senaryolarına gömülü mikro etik ikilemlerle karşılaşan lisans hemşirelik öğrencilerinin sergilediği çatışmayla başa çıkma tarzlarını ve sıklığını belirlemek.	59 lisans hemşirelik öğrencisi	Otuz üç öğrencinin (%55,9) etik çatışmayı etkili bir şekilde ele aldığı sergilediler (işbirliği yapma, n=12; uzlaşma, n=21). On yedi öğrencinin (%28,8) çatışmayı etkisiz bir şekilde ele aldıkları (yarışma, n=1; uzlaşma n=6; kaçınma n=10). Dokuz öğrencinin (%15) etik ikilemi fark etmediği bulunmuştur.
(Coleman ve Dick, 2016)	Tanımlayıcı	Hemşirelik etiği öğretiminde bir yaklaşım olarak tiyatronun kullanımını açıklamak.		Tiyatro öğrencileri ve hemşirelik öğrencileri, her disiplinin alanından yararlanırken etik karar vermeyi öğrenmek için birlikte çalışabilecekleri görülmüştür. Hemşirelik eğitiminde bu öğrenme fırsatlarının, klinikte iş birliğine teşvik edeceği belirtilmiştir.
(Blomberg ve Bisholt, 2016) İsveç	Nitel	Hemşirelik öğrencilerinin etik muhakemelerini ve süpervizörleriyle yapılan klinik grup çalışmalarının	17 lisans hemşirelik öğrencisi	Klinik grup çalışmalarının hem biçiminin hem de içeriğinin, etik düşünmeyi ve tartışmayı teşvik ettiğini ortaya konulmuştur. Klinik grup süpervizyonu, hemşirelik öğrencilerinde etik yansımaya yetiştirmek ve etik yetkinlik geliştirmek için hemşirelik

		deneyimlerini araştırmak ve tanımlamak.		eğitiminde kullanılabilcek bir modeldir.
(Chou, Kwan ve Hsin, 2016)	Karma Yöntem	Mesleklerarası eğitimin probleme dayalı öğrenme yoluyla klinik etik öğrenmede nasıl çalıştığını ve bu ortamda farklı mesleklerin bakış açılarının birbirini nasıl etkilediğini anlamak.	45 tıp öğrencisi ve 44 hemşirelik öğrencisi	Hemşirelik öğrencilerinin derse katılım, bakım ve iletişim konularında olumlu performans gösterirken, tıp öğrencilerinin konu belirleme ve yaşam bilgisi boyutunda olumlu performans sergiledikleri görülmüştür. Meslekler arası grup katılımının, öğrenme sürecinde her iki mesleğin performansını iyi yönde etkilediği ortaya konulmuştur.
(Dinç, 2015) Türkiye	Program geliştirme, uygulama	Türkiye’de doktora hemşirelik programlarında yeni bir etik dersinin uygulanmasını ve değerlendirilmesini belirlemek.	16 hemşirelik doktora öğrencisi	Öğrenciler değerlendirmelerinde, temel etik teorilerinin ve bakım etiğinin ders içeriğinin hayati konular olduğunu ifade etmişlerdir. En çok tercih edilen öğretim yöntemi vaka analizi olmuştur. Öğrenciler, klinik uygulama ve hastane etik kurulu üyelerinin katılımı gibi diğer öğretim stratejilerinin kullanımını, ders süresi ve kredilerinin artırılmasını, feminist etiğin içeriğe dahil edilmesini ve gerçek dünya bilgisinin uygulanmasını önermişlerdir.
(Trobec ve Starcic, 2015) Avustralya	Yarı deneysel çalışma	Öğrencilerin çevrimiçi öğrenmede iyi başarılar elde etmiş olup olmadığını ve öğrencilerin çevrimiçi öğrenme ile geleneksel sınıfta öğrenme yeterlilikleri arasında fark olup olmadığını araştırmak.	211 hemşirelik öğrencisi	Çevrimiçi ve geleneksel sınıf ortamı karşılaştırıldığında, her iki ortamda aktif öğrenme yöntemlerinin, etik yeterliliklerin özü olan eleştirel düşünme ve yansıtıcı tepki yeteneği tarafından tanımlanan daha yüksek bir bilgi düzeyinin geliştirilmesine olanak sağladığı bulunmuştur.
(Baykara, Demir ve Yaman, 2015) Türkiye	Randomize kontrollü çalışma	Hemşirelik bölümü dördüncü sınıf öğrencilerinin hastanede yaşadıkları etik ihlalleri fark etmeleri ve etik duyarlılığı geliştirmeleri üzerinde etik eğitiminin etkisini belirlemek.	50 hemşirelik öğrencisi	Araştırmada deney grubundaki öğrencilerin eğitim sonrası etik duyarlılıklarının arttığı; ancak bunun istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, deney grubundaki öğrencilerin etik ilke koruma/ihlal gözlem ve doğru örneklerin sayısının kontrol grubuna göre daha fazla olduğu ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir.
(Barchi, Kasimatis Singleton, Magama ve Shaibu, 2014) ABD	Bir pilot müfredatın test edilmesi	Yenilikçi, yerel olarak bir etik müfredatı geliştirmek.	32 hemşirelik öğretim üyesi	Değerlendirme verilerine dayanarak, Botswana'daki hemşirelik uygulamaları için müfredat ve materyaller geliştirilmiştir. Materyallerin kullanımını desteklemek için örnek dersler, tartışma vakaları ve değerlendirme rubriklerinden oluşan web tabanlı bir havuz oluşturulmuştur
(Choe, Park ve Yoo, 2014) Kore	Yarı deneysel	İki yapılandırmacı öğretim stratejisinin (eylem öğrenme ve çapraz sorgulama tartışması) hemşirelik öğrencilerinin biyoetik sorunları tanımları, biyoetik sorunları deneyimlemeleri ve etik yeterlilik kazanmaları üzerindeki etkilerini karşılaştırmak.	93 hemşirelik öğrencisi	Eylemle öğrenmeye katılan öğrencilerin bilgileri, münazara temelli sınıftaki öğrencilere göre daha fazla gelişmiştir. Her iki gruptaki öğrenciler, derslerinden sonra öncekine göre daha fazla biyoetik deneyimi ve biyoetikte daha kaliteli eğitime maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Her iki gruptaki öğrenciler de bu eğitimden sonra etik yeterliliklerinin arttığını belirtmiştir.
(Monteverde, 2014) İsviçre	Tanımlayıcı	Etik modülünün pilot uygulamasından sonra, yeni çerçevenin öğrenciler tarafından uygulanabilirliği ve kabulünü değerlendirmek.	93 hemşirelik öğrencisi	Önerilen eğitim modülün içinde etik teorileri öğretmek, mevcut araştırmalar tarafından açıklanan eksikliklerin üstesinden gelebileceği önerilmiştir.

(Ramos ve diğerleri, 2013) Brezilya	Nitel	Hemşirelik okullarında hemşirelerin eğitim sürecindeki etik söylemi anlamak.	50 hemşirelik eğitimcisi	Üç tema belirlenmiştir. (1) etik ve biyoetik öğretmek için deneyim ve motivasyon, (2) küresel ve yerel bağlamlarda belirlenen değişim göstergeleri ve (3) etik, değerler ve ilgili temaların eğitimindeki zorluklar.
(Harasym, Tsai ve Munshi, 2013b)	Basit derleme	-	-	Probleme dayalı öğrenme, öğrenci etik davranışlarını geliştirmek için etkili bir öğretim yöntemidir.
(Lin ve diğerleri, 2013) Tayvan	Tanımlayıcı	Profesyoneller arası probleme dayalı bir klinik etik öğrenme kursu tasarlamak ve kursun meslekler arası öğrencilerin tutumları ve işbirlikçi takım çalışmasına olan güvenleri üzerindeki etkisini değerlendirmek.	36 tıp öğrencisi ve hemşirelik öğrencisi	Öğrencilerin profesyoneller arası iletişim ve işbirliği konusunda yetenek ve tutumları açısından gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (p=0.0184). Karma gruptaki puanlar (37.58–3.26) medikal gruptaki puanlardan (32.10–4.98) daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin çoğunluğunun dersten memnun olduğu ve kursu klinik etik anlayışlarını geliştirmede etkili bulduğu saptanmıştır.
(Kalaitzidis ve Schmitz, 2012)	ve	Hemşirelik öğrencilerinin lisans dersi olan 'Hemşirelikte Uygulanan Etik ve Hukuk' dersine ilişkin algılarını belirlemek.	144 hemşirelik öğrencisi	Katılımcıların önemli bir kısmı etik eğitimini mesleki uygulamalarla ilgili olarak algılamıştır. Konuya dahil edilen etik karar verme stratejilerinin her bir öğrencinin klinik deneyime dönüştürmesi dikkate değer bulunmuştur. Bu çalışma sonuçları kesin olmasa da geleceğin hemşirelik öğrencilerine etik eğitiminin evrimsel gelişimi hakkında önemli bilgiler sağlamaktadır.

Vaka çalışmaları

Vaka çalışmaları etik eğitiminde en çok kullanılan öğretim yöntemlerinden biridir. Tural Büyük ve Ünalı Baydın'ın (Tural Büyük ve Ünalı Baydın, 2020) ülkemizde yaptığı çalışmada vaka analizleriyle verilen etik eğitiminde, öğrencilerin etik duyarlılıkların eğitim sonrası arttığı ve etik eğitimini etkili buldukları saptanmıştır. Ülkemizde etik eğitiminde vaka çalışmalarının kullanılan yöntemlerden biri olduğu belirtilmiştir (Çetinkaya, 2020; Dinç, 2015). Vaka merkezli çalışmaların hemşirelik öğrencileri için yararlı olabileceğini gösteren bir başka çalışmada, öğrencilerin örnek vaka çalışmaları sonrası gerçek vakaları daha iyi anlayıp analiz ettikleri bulunmuştur (Lee, Choi, Kim ve Min, 2020). Vaka temelli öğrenmenin hemşirelik öğrencilerinin ahlaki muhakeme becerisi üzerinde etkili bir yöntem olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Namadi, Hemmati-Maslakpak, Moradi ve Ghasemzadeh, 2019).

Web tabanlı eğitimler ve harmanlanmış öğrenme

Deney grubuna çevrimiçi, kontrol grubuna sınıfta geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanıldığı etik dersleri karşılaştırıldığında öğretim yöntemlerinin, hemşirelik öğrencilerinin başarı ve etik yeterlilikleri üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı bulunmuştur. Web tabanlı dersi alan öğrencilerin diğer yöntemlere göre çok farklı olmasa da kişilerarası ve etik karar becerileri alt boyutlarında olumlu olduğu görülmüştür (Trobec ve Starcic, 2015).

Tanaka ve diğerlerinin (Tanaka ve Tezuka, 2021) yaptığı çalışmada ise, harmanlanmış eğitim ya da web tabanlı kendi kendine öğrenme oturumlarının öğrencilerin eleştirel düşünme ve etik duyarlılıklarını geliştirdiği ve geleneksel yöntemlere göre önemli farklılıklar sağladığı ortaya konmuştur. Etik duyarlılığın geliştirilmesi için eğitim teknolojilerinden yararlanılması, dijital araçlar üzerinden grup tartışmalarının yapılmasının etkili olduğu saptanan çalışmaların yanı sıra yenilikçi web tabanlı etik müfredatı geliştirme çalışmaları da yapılmaya başlanmıştır (Barchi, Kasimatis Singleton, Magama ve Shaibu, 2014).

Simülasyon uygulamaları

Teknolojik gelişmelerle birlikte simülasyon uygulamaları hemşirelik eğitiminde kullanılan bir yöntem haline gelmiştir. Etik eğitimi ile ilgili çalışmalarda simülasyon kullanımının arttığı gözlemlenmiştir. Honkavuo'u (Honkavuo, 2021) yaptığı nitel çalışmada etik simülasyon eğitimine katılan öğrencilerle bireysel derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Öğrenciler etik simülasyonun keşfetmeye, iş birliğine, diyaloga ve ekip çalışmasına teşvik ettiğini söylemişlerdir. Yüksek gerçeklikte çoklu kazazedeyi içeren bir afet simülasyonunun hemşirelik öğrencilerinin etik karar verme güveni üzerindeki etkisini incelemek için yapılan bir çalışmada, öğrencilerin etik karar verme becerilerinde önemli bir artış olduğu saptanmıştır (Greco, Lewis, Sanford, Sawin ve Ames, 2019). Etik ikilem simülasyonunun hastalar için bütüncül bakımı desteklediğini ve bu tür öğrenmenin eğlenceli, aydınlatıcı, pratik ve gerçek hayata uygulanabilir olduğunu ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Díaz Agea ve diğerleri, 2018; Greco ve diğerleri, 2019). Aynı zamanda simülasyon ve geleneksel öğretim yöntemini karşılaştıran yarı deneysel bir çalışmada ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Donnelly, Horsley, Adams, Gallagher ve Zibricky, 2017).

Meslekler arası eğitim

Son yıllarda öğrenme-öğretme sürecinde birbirini desteklemeleri için eğitimde disiplinler arası ve meslekler arası uygulamaların arttığı görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization-WHO), meslekler arası eğitimi "İki veya daha fazla profesyonelin etkili işbirliği sağlamak ve sağlık sonuçlarını iyileştirmek için birbirleri hakkında, birbirlerinden ve birbirleriyle öğrendikleri zaman ortaya çıkan bir süreç olarak" tanımlamaktadır (World Health Organization, 2010). Hemşirelikte etik eğitiminde bu yöntemin kullanıldığı çalışmalar yapılmaktadır. Tıp ve hemşirelik öğrencilerinin katıldığı, etik eğitiminde farklı mesleklerin bakış açılarının birbirini nasıl etkilediğini anlamak için yapılan çalışmalarda, tıp ve hemşirelik lisans eğitiminde etik dersinin ortak ders olarak sürdürülmesinin yararlı olacağı, öğrenme sürecinde her iki mesleğin performansının iyi yönde etkilendiği ortaya konulmuştur (Takaya, 2008). Nichols ve diğerleri (Nichols, Trimble ve Stebbings, 2020) yapmış olduğu çalışmada; hemşirelik, ebelik ve hukuk öğrencilerinin katıldığı meslekler arası eğitim oturumlarının etik eğitiminde kullanımını araştırmışlar, meslekler arası oturumların, teoriğin pratikte uygulanmasına ilişkin yarar sağladığı, öğrencilerde sağlık hukuku ve etiğe ilişkin bilgi ve tutum geliştirilmesinde etkili olduğu bulmuşlardır.

TARTIŞMA

Bu çalışma, hemşirelikte etik eğitimi konusundaki literatürü sistematik olarak bir araya getirmek ve bu konudaki çalışmaları incelemek amacıyla yapılmıştır. Hemşirelik eğitiminde duyuşsal öğrenme alanı mesleki değerlerin kazanılmasında önemli bir yere sahiptir (Culha ve Acaroglu, 2018). Aynı zamanda duyuşsal alan ve duygular kişinin etik karar verme süreciyle de bağlantılıdır (Jeong, Sun ve Fu, 2020). Duyuşsal alan kazanımları ile öğrencilerin; empati, eleştirel düşünme, etik karar verme becerileri olumlu yönde etkilenmektedir (Bulmer Smith, Profetto-McGrath ve Cummings, 2009). Bu nedenle hemşirelik eğitiminde duyuşsal alan kazanımlarını geliştirmeye yönelik eğitim yöntemlerinin kullanılmasına daha fazla önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin etik ikilemleri durumları anlaması, çözümlenmesi için etik duyarlılığının ve etik karar verme becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir (Kim ve Park, 2019). Bu nedenle hemşirelikte etiğin nasıl öğretileceğinin tartışılması ve araştırılması oldukça önemlidir. Bu derleme çalışması, bu konuda genel bir bakış sağlamaktadır. Sistematik inceleme sonucunda ele alınan 44 çalışma içerisinde; 4 çalışma hemşirelik lisans programında yer alan etik konularına ve etik dersine ilişkin mevcut durumu ortaya çıkarmak, etik eğitimi ile ilgili eğitimcilerin deneyim ve önerilerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya dahil edilen diğer çalışmalar ise etik öğretim yöntemlerini karşılaştırmak ya da öğrencilerin etik duyarlılık veya etik karar verme becerileri üzerindeki etkilerini incelemek üzerine yoğunlaşmaktadır.

Bu derlemede incelenen çalışmalar, etik ilkeler ve etik kodların ders içeriklerinde ele alındığını ortaya koymaktadır. Dinç ve Görgülü'nün (2016) yaptığı çalışmada öğrencilerin %91,2'si etik kod ve kuramların etik eğitiminde yeterli olduğunu belirtmiştir. Yapılan çalışmalarda öğrenciler ve eğitimciler etik kodları profesyonelliğin temeli olarak görmekte ve etik karar verme sürecinde rehber olarak algılamaktadır (Numminen, van der Arend ve Leino-Kilpi, 2009). Hemşirelik eğitiminde, mesleki etik kodların, öğrencilerin mesleki yaşamlarında karşılaşılabilecekleri örneklerle açıklanmasına dikkat çekilmektedir (Jasemi ve diğerleri, 2022). Çalışmalarda öğrencilerin etik kodları profesyonelliğin temeli olarak görmesi bu konunun hemşirelik müfredatlarına yerleştirilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Etik kodlar, öğrencilerin etik karar verme becerilerini geliştirmede yol gösterici olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle etik ders içeriğinde etik kodlara yer verilmeli, etik ilkeleri kullanarak etik karar verme becerileri ve etik duyarlılıkları geliştirilebilecek etkinlikler yapılmalıdır.

Öğretim yöntem ve teknikleri incelendiğinde çalışmalarda; web tabanlı eğitim, vaka çalışması, rol oynama, grup çalışmaları, simülasyon oturumları, meslekler arası eğitim, şiir, düz anlatım, standart hasta, oyunlaştırma, münazara, tartışma, Sokratik sorgulama gibi pek çok yöntem ve tekniğin kullanıldığı görülmüştür. Çalışmalar arasında en fazla kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerinin web tabanlı eğitim, vaka çalışmaları, simülasyon ve meslekler arası eğitim olduğu tespit edilmiştir. Teknolojinin eğitime entegre olmasıyla beraber hemşirelik eğitiminde de web tabanlı eğitim ve simülasyon uygulamalarının kullanımı giderek artmaktadır. Etik eğitiminde web tabanlı eğitimin hemşirelik öğrencilerinin iletişim ve etik becerilerini geliştirmede başarılı olduğu ortaya konmaktadır (Trobeç ve Starcic, 2014). Web tabanlı etik eğitimlerinde video ve animasyonlarla öğrencilerin farklı durumlardaki etik ikilemleri belirlemesi ve farklı bakış açılarıyla etik kararlar almasında etkili bir yöntem olsa da tek başına etik duyarlılığı ve karar vermeyi geliştirmek için yeterli bir yöntem olduğu belirsizdir. Tek başına web tabanlı bir etik eğitim programını uygulamak yerine farklı yöntemleri kullandığı yüz yüze bir eğitim programına web tabanlı uygulamaları eklemek etik öğretimi için daha yararlı olacaktır (Tanaka ve Tezuka, 2021). Aynı zamanda web tabanlı eğitimde video, film ve oyunların kullanılması soyut bir kavram olan etiğin somutlaştırılmasını ve öğrenmeyi sağlamaktadır (Andersson ve diğerleri, 2022).

İncelenen çalışmalar hemşirelik öğrencilerinde etik öğreniminde farklı öğretim yöntem, teknik ve eğitim stratejileri sunmaktadır. Genel olarak çalışmalarda eğitimin sonunda hemşirelik öğrencilerinin etik karar verme veya etik duyarlılıklarının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Literatürde hemşirelik etiği eğitiminin öğrencilerin etik duyarlılık ve karar verme üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalarda da eğitim sonrası anlamlı iyileşmeler olduğu tespit edilmiştir (Albert, Younas ve Sana, 2020; Yeom, Ahn ve Kim, 2017).

Bunun yanı sıra eğitimin, öğrencilerin etik duyarlılıklarını geliştirse etik davranışlarını geliştirmede tek başına yeterli olmadığını belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Cannaerts, Gastmans ve de Casterlé, 2014). Etik eğitiminin öğrencilerin etik duyarlılık ve karar verme becerilerini olumlu yönde etkilediği kanıtlanmış olsa da öğrencilerin klinik uygulamalarda karşılaşılabilecek etik sorunlar ve bu durumlarla nasıl başa çıkacaklarını deneyimlemelerinin çok yararlı olacağı vurgulanmaktadır (Robichaux ve diğerleri, 2022). Bu nedenle etik eğitiminin derinlemesine düşünmeye ve deneyimlemeye fırsat verecek şekilde yapılandırılması önemlidir. Etik eğitiminde farklı öğretim stratejilerinin kullanılması öğrencilerin soru sorma, yorum yapma ve önceki bilgilerini kendi deneyimleriyle birleştirerek yorumlamasını sağlamak etik öğretiminin etkinliğini arttırmaktadır (Shamim, Torda, Baig, Zubairi ve Balasooriya, 2021). Bu sistematik derlemeye dahil edilen çalışmalarda, teorik derslerin yanı sıra grup tartışmaları, meslekler arası eğitim ve vaka analizleri gibi yöntemlerle, öğrencilerin soru sorarak veya bireysel

görüşlerini ifade ederek derse aktif katılımının öğrenme hedeflerine ulaşmada önemli olduğu vurgulanmaktadır. (Harasym, Tsai ve Munshi, 2013; Shamim, Torda, Baig, Zubairi ve Balasooriya, 2021). Farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması özellikle karmaşık ve hassas etik konuların öğrenciler tarafından anlaşılmasını kolaylaştırır. Öğrenciler rol yapma çalışmaları, etik vaka senaryoları içeren simülasyon yöntemleriyle etik vakaları somutlaştırarak etik karar verme konusunda pratik yapabilirler. Aynı zamanda vaka tartışmaları, grup tartışmaları ve meslekler arası eğitim çalışmalarlarıyla da etik konulara ilişkin farklı bakış açılarını anlayıp, yorumlayabilirler. Bu nedenle etik eğitiminde birden fazla yöntem ve tekniği bir arada kullanmak öğrencilerin eleştirel düşünme, iletişim, problem çözme ve karar verme gibi becerilerin geliştirmesine yardımcı olur. Birden fazla öğretim yöntem ve tekniğin kullanılmasının eleştirel düşünme, etik karar verme ve uygulama gerektiren karmaşık etik konuların öğrenilmesinde önemli olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Etik eğitimi hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıklarını artırma ve etik karar verme becerilerini geliştirmede oldukça önemlidir. Hemşirelerin yaşadığı etik sorunların etik eğitiminin bir parçası olarak ele alınması ve klinik uygulamalar sırasında karşılaşılan etik sorunların etik eğitiminin içeriğine entegre edilmesi önerilmektedir. Ayrıca hemşirelikte etik eğitiminin tek bir yöntemle sınırlı kalmaması ve farklı öğretim stratejilerinin bir arada kullanılması, öğrencilerin etik konuları daha iyi anlamalarına ve farklı bakış açıları kazanmalarına yardımcı olabilir. Etiğin hemşirelik mesleğinin merkezinde yer almasına ve hemşireleri etkileyen etik konulara çok önem verilmesine rağmen, hemşirelikte etik eğitime odaklanan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Hemşirelikte etik eğitimi konusunda kanıta dayalı çalışmaların yapılmasının hemşirelikte etik eğitime katkı sunacağı ve bilimsel alt yapısını güçlendireceği düşünülmektedir.

Yazar Katkıları: Fikir ve tasarım: E.S., H.K. Veri toplama: E.S. Veri analizi ve yorumlama: E.S., H.K. Makale yazımı: E.S., H.K. Eleştirel inceleme: H.K., E.S.

Çıkar Çatışması: Yazar/lar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansman: Yazar/lar çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

KAYNAKLAR

- Akbaş, M., Tuncer, İ., Kadioğlu, S. (2014). Lisans düzeyindeki hemşirelik okullarında etik eğitiminin durumu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 7(3), 206-2011. <http://www.deuhyoedergi.org> adresinden erişildi.
- Albert, J. S., Younas, A., Sana, S. (2020). Nursing students' ethical dilemmas regarding patient care: An integrative review. *Nurse Education Today*, 88, 104389. doi:10.1016/J.NEDT.2020.104389
- Andersson, H., Svensson, A., Frank, C., Rantala, A., Holmberg, M., Bremer, A. (2022). Ethics education to support ethical competence learning in healthcare: an integrative systematic review. *BMC Medical Ethics*, 23(1). doi:10.1186/S12910-022-00766-Z
- Barchi, F., Kasimatis Singleton, M., Magama, M., Shaibu, S. (2014). Building locally relevant ethics curricula for nursing education in Botswana. *International Nursing Review*, 61(4), 491-498. doi:10.1111/inr.12138
- Baykara, Z. G., Demir, S. G., Yaman, S. (2015). The effect of ethics training on students recognizing ethical violations and developing moral sensitivity. *Nursing Ethics*, 22(6), 661-675. doi:10.1177/0969733014542673
- Blomberg, K., Bisholt, B. (2016). Clinical group supervision for integrating ethical reasoning: Views from students and supervisors. *Nursing Ethics*, 23(7), 761-769. doi:10.1177/0969733015583184
- Bulmer Smith, K., Profetto-McGrath, J., Cummings, G. G. (2009). Emotional intelligence and nursing: an integrative literature review. *International Journal of Nursing Studies*, 46(12), 1624-1636. doi:10.1016/J.IJNURSTU.2009.05.024
- Cannaerts, N., Gastmans, C., de Casterlé, B. D. (2014). Contribution of ethics education to the ethical competence of nursing students: Educators' and students' perceptions. *Nursing Ethics*, 21(8), 861-878. doi:10.1177/0969733014523166/ASSET/IMAGES/LARGE/10.1177_0969733014523166-FIG1.JPEG
- Choe, K., Park, S., Yoo, S. Y. (2014). Effects of constructivist teaching methods on bioethics education for nursing students: A quasi-experimental study. *Nurse Education Today*, 34(5), 848-853. doi:10.1016/J.NEDT.2013.09.012
- Chou, F. C., Kwan, C. Y., Hsin, D. H. C. (2016). Examining the effects of interprofessional problem-based clinical ethics: Findings from a mixed methods study. *Journal of Interprofessional Care* 30(3), 362-369. doi:10.3109/13561820.2016.1146877
- Coleman, J. J., Dick, T. K. (2016). Nursing and theater: Teaching ethics through the arts. *Nurse Educator*, 41(5), 262-265. doi:10.1097/NNE.0000000000000271
- Culha, Y., Acaroglu, R. (2018). The relationship amongst student nurses' values, emotional intelligence and individualised care perceptions. *Nurs Ethics*, 26(7-8), 2373-2383. doi:10.1177/0969733018796682
- Çetinkaya, B. (2020). Ethics in the curriculum of undergraduate nursing programs in Turkey. *International Archives of Nursing and Health Care*, 6(1). doi:10.23937/2469-5823/1510141

- Demir Karabulut, S., Yalın, N. Y., Şahinoğlu, S. (2021). Evaluating the views and suggestions of educators on ethics education in nursing. *Turkish Journal of Bioethics*, 8(2), 70-81. doi:10.5505/TJOB.2021.24008
- Díaz Agea, J. L., Martín Robles, M. R., Jiménez Rodríguez, D., Morales Moreno, I., Viedma Viedma, I., Leal Costa, C. (2018). Discovering mental models and frames in learning of nursing ethics through simulations. *Nurse Education in Practice*, 32, 108-114. doi:10.1016/j.nepr.2018.05.001
- Dinç, L. (2015). Implementation and evaluation of a nursing ethics course at Turkish doctoral nursing programs. *Journal of Academic Ethics*, 13(4), 375-387. doi:10.1007/S10805-015-9243-5/TABLES/2
- Donnelly, M. B., Horsley, T. L., Adams, W. H., Gallagher, P. ve Zibricky, C. D. (2017). Effect of simulation on undergraduate nursing students' knowledge of nursing ethics principles. *The Canadian Journal of Nursing Research = Revue Canadienne De Recherche En Sciences Infirmieres*, 49(4), 153-159. doi:10.1177/0844562117731975
- Ertuğrul, B., Arslan, G. G., Ayık, C., Özden, D. (2022). The effects of an ethics laboratory program on moral sensitivity and professional values in nursing students: A randomized controlled study. *Nurse Education Today*, 111, 105290. doi:10.1016/J.NEDT.2022.105290
- Görgülü, R. S., Dinç, L. (2016). Ethics in Turkish nursing education programs. *Nursing Ethics*, 14(6), 741-752. doi:10.1177/0969733007082114
- Greco, S., Lewis, E. J., Sanford, J., Sawin, E. M., Ames, A. (2019). Ethical reasoning debriefing in disaster simulations. *Journal of Professional Nursing*, 35(2), 124-132. doi:10.1016/J.PROFNURS.2018.09.004
- Gül, Ş., Genç Kuzuca, İ., Yalın, N. Y. (2016). The ideas of nurses about the reflection of ethic education in their professional life. *Turkish Journal of Bioethics*, 3(2), 85-97. doi:10.5505/TJOB.2016.52714
- Harasym, P. H., Tsai, T. C., Munshi, F. M. (2013). Is problem-based learning an ideal format for developing ethical decision skills? *The Kaohsiung Journal of Medical Sciences*, 29(10), 523-529. doi:10.1016/J.KJMS.2013.05.005
- Honkavuo, L. (2021). Ethics simulation in nursing education: Nursing students' experiences. *Nursing Ethics*, 28(7-8), 1269-1281. doi:10.1177/0969733021994188
- Hoskins, K., Grady, C., Ulrich, C. M. (2018). Ethics education in nursing: Instruction for future generations of nurses. *Online Journal of Issues in Nursing*, 23(1). doi:10.3912/OJIN.VOL23NO01MAN03
- International Council of Nurses. (2021). *The ICN code of ethics for nurses*. Erişim adresi: https://www.icn.ch/system/files/documents/202010/CoE_Version%20for%20Consultation_October%202020_EN.pdf (Erişim Tarihi: 10.12.2022).
- Jasemi, M., Goli, R., Zabihi, R. E., Khalkhali, H. (2022). Educating ethics codes by lecture or role-play; which one improves nursing students' ethical sensitivity and ethical performance more? A quasi-experimental study. *Journal of Professional Nursing*, 40, 122-129. doi:10.1016/J.PROFNURS.2021.11.002
- Jeong, S. S., Sun, C., Fu, P. P. (2020). Softening the hearts of business students: the role of emotions in ethical decision making. *Journal of Management Education*, 44(3), 278-312. doi:10.1177/1052562919895039/ASSET/IMAGES/LARGE/10.1177_1052562919895039-FIG2.JPEG
- Kalaizidis, E., Schmitz, K. (2012). A study of an ethics education topic for undergraduate nursing students. *Nurse Education Today*, 32(1), 111-115. doi:10.1016/J.NEDT.2011.02.006
- Khatiban, M., Falahan, S. N., Amini, R., Farahanchi, A., Soltanian, A. (2019). Lecture-based versus problem-based learning in ethics education among nursing students. *Nursing Ethics*, 26(6), 1753-1764. doi:10.1177/0969733018767246
- Kim, W. J., Park, J. H. (2019). The effects of debate-based ethics education on the moral sensitivity and judgment of nursing students: A quasi-experimental study. *Nurse Education Today*, 83. doi:10.1016/J.NEDT.2019.08.018
- Koirala, B., Davidson, P. M., Rushton, C. H. (2022). Ethics in nursing: Progress on national nursing ethics summit. *Nursing Outlook*, 70(1), 154-165. doi:10.1016/J.OUTLOOK.2021.08.001
- Krautscheid, L. C., Luebbering, C. M., Krautscheid, B. A. (2017). Conflict-handling styles demonstrated by nursing students in response to microethical dilemmas. *Nursing Education Perspectives*, 38(3), 143-145. doi:10.1097/01.NEP.0000000000000132
- Kucukkelepce, G. E., Dinc, L., Elcin, M. (2021). Views of nursing students on using standardized patient and in-class case analysis in ethics education. *Nurse Education Today*, 107. doi:10.1016/J.NEDT.2021.105155
- Lechasseur, K., Caux, C., Dollé, S., Legault, A. (2018). Ethical competence: An integrative review. *Nursing Ethics*, 25(6), 694-706. doi:10.1177/0969733016667773/ASSET/IMAGES/LARGE/10.1177_0969733016667773-FIG1.JPEG
- Lee, W., Choi, S., Kim, S., Min, A. (2020). A Case-Centered Approach to Nursing Ethics Education: A Qualitative Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(21), 1-10. doi:10.3390/IJERPH17217748
- Lin, Y. C., Chan, T. F., Lai, C. S., Chin, C. C., Chou, F. H., Lin, H. J. (2013). The impact of an interprofessional problem-based learning curriculum of clinical ethics on medical and nursing students' attitudes and ability of interprofessional collaboration: A pilot study. *The Kaohsiung Journal of Medical Sciences*, 29(9), 505-511. doi:10.1016/J.KJMS.2013.05.006
- Maddineshat, M., Yousefzadeh, M. R., Mohseni, M., Maghsoudi, Z., Ghaffari, M. E. (2019). Teaching ethics using games: Impact on Iranian nursing students' moral sensitivity. *Indian Journal of Medical Ethics*, 4(1), 14-20. doi:10.20529/IJME.2018.056
- Martins, V., Santos, C., Duarte, I. (2020). Bioethics education and the development of nursing students' moral competence. *Nurse Education Today*, 95, 104601. doi:10.1016/J.NEDT.2020.104601
- Monteverde, S. (2014). Undergraduate healthcare ethics education, moral resilience, and the role of ethical theories. *Nursing Ethics*, 21(4), 385-401. doi:10.1177/0969733013505308
- Namadi, F., Hemmati-Maslakpak, M., Moradi, Y., Ghasemzadeh, N. (2019). The effects of nursing ethics education through case-based learning on moral reasoning among nursing students. *Nursing and Midwifery Studies*, 8(2), 85-90. doi:10.4103/NMS.NMS_33_18
- Nesime, D., Belgin, A. (2022). Impact of Education on Student Nurses' Advocacy and Ethical Sensitivity. *Nursing Ethics*, 29(4), 899-914. doi:10.1177/09697330211050997

- Nichols, A., Trimble, P., Stebbings, A. (2022). The use of inter-professional education (IPE) healthcare law and ethics scenario based learning sessions amongst nursing, midwifery and law students: A qualitative investigation. *Nurse Education Today*, 109, 105254. doi:10.1016/J.NEDT.2021.105254
- Ouzzani, M., Hammady, H., Fedorowicz, Z., Elmagarmid, A. (2016). Rayyan-a web and mobile app for systematic reviews. *Systematic Reviews*, 5(1), 1-10. doi:10.1186/S13643-016-0384-4/FIGURES/6
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., ... Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372. doi:10.1136/BMJ.N71
- Pai, H. C., Hwu, L. J., Lu, Y. C., Yen, W. J. (2022). Effects of an ethical decision-making reasoning scheme in nursing students: A randomized, open-label, controlled trial. *Nurse Education Today*, 108, 105189. doi:10.1016/J.NEDT.2021.105189
- Ramos, F. R. S., de Pires, D. E. P., Brehmer, L. C. de F., Gelbcke, F. L., Schmoeller, S. D., Lorenzetti, J. (2013). The discourse of ethics in nursing education: Experience and reflections of Brazilian teachers – Case study. *Nurse Education Today*, 33(10), 1124-1129. doi:10.1016/J.NEDT.2012.12.011
- Rashidi, K., Ashktorab, B., Birjandi, M. (2022). Impact of poetry-based ethics education on the moral sensitivity of nurses: A semi-experimental study. *Nursing Ethics*, 29(2), 448-461. doi:10.1177/09697330211041741
- Robichaux, C., Grace, P., Bartlett, J., Stokes, F., Saulo Lewis, M., Turner, M. (2022). Ethics Education for Nurses: Foundations for an Integrated Curriculum. *The Journal of Nursing Education*, 61(3), 123-130. doi:10.3928/01484834-20220109-02
- Seidlein, A. H., Hannich, A., Nowak, A. ve Salloch, S. (2022). Interprofessional health-care ethics education for medical and nursing students in Germany: an interprofessional education and practice guide. *Journal of Interprofessional Care*, 36(1), 144-151. doi:10.1080/13561820.2021.1879748
- Shamim, M. S., Torda, A., Baig, L. A., Zubairi, N., Balasooriya, C. (2021). Systematic development and refinement of a contextually relevant strategy for undergraduate medical ethics education: a qualitative study. *BMC Medical Education*, 21(1), 1-12. doi:10.1186/S12909-020-02425-6/TABLES/3
- Sherer, R., Dong, H., Cong, Y., Wan, J., Chen, H., Wang, Y., ... Siegler, M. (2017). Medical ethics education in China: Lessons from three schools. *Education for Health*, 30(1), 35. doi:10.4103/1357-6283.210501
- Takaya, K. (2008). Jerome Bruner's theory of education: From early Bruner to later Bruner. *Interchange*, 39(1), 1-19. doi:10.1007/S10780-008-9039-2
- Tanaka, M. ve Tezuka, S. (2022). A scoping review of alternative methods of delivering ethics education in nursing. *Nursing Open*, 9(6), 2572-2585. doi:10.1002/NOP2.987
- Torabizadeh, C., Homayuni, L., Moattari, M. (2018). Impacts of Socratic questioning on moral reasoning of nursing students. *Nursing Ethics*, 25(2), 174-185. doi:10.1177/0969733016667775
- Trobec, I., Starcic, A. I. (2015). Developing nursing ethical competences online versus in the traditional classroom. *Nursing Ethics*, 22(3), 352-366. doi:10.1177/0969733014533241
- Tsuruwaka, M., Asahara, K. (2018). Narrative writing as a strategy for nursing ethics education in Japan. *International Journal of Medical Education*, 9, 198. doi:10.5116/IJME.5B39.D5D2
- Tural Büyük, E., Ünaldı Baydın, N. (2021). The effect of ethics education on the ethical sensitivity of nursing students. *Turkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law and History*, 29(2), 158-165. doi:10.5336/mdethic.2020-77477
- World Health Organization. (2010). *Framework for action on interprofessional education & collaborative practice health professions networks nursing & midwifery human resources for health*. Erişim adresi: http://www.who.int/hrh/nursing_midwifery/en/ adresinden erişildi.
- Yeom, H. A., Ahn, S. H., Kim, S. J. (2017). Effects of ethics education on moral sensitivity of nursing students. *Nursing Ethics*, 24(6), 644-652. doi:10.1177/0969733015622060
- Yıldız, E. (2019). Ethics in nursing: A systematic review of the framework of evidence perspective. *Nursing Ethics*, 26(4), 1128-1148. doi:10.1177/0969733017734412
- Zhang, F., Zhao, L., Zeng, Y., Xu, K., Wen, X. (2019). A comparison of inquiry-oriented teaching and lecture-based approach in nursing ethics education. *Nurse Education Today*, 79, 86-91. doi:10.1016/J.NEDT.2019.05.006
- Zhen, C., Zonghua, W., Yu, L., Huijuan, M., Jing, T., Suofei, Z., Lei, Z. (2022). Development and application of an online learning platform for nursing ethics: A teaching practice research. *Nurse Education Today*, 112. doi:10.1016/J.NEDT.2022.105336